

הַלְבוֹת חֲמִיץ וּמִצֵּה פֶּרֶק ח

א. סְדוּר עֲשִׂית מִצְוֹת אֵלּוּ בַּלֵּיל חֲמִשָּׁה עָשָׂר, כִּךְ הוּא: בַּתְּחִלָּה מְבִיאִין כּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן; וְאוֹמֵר עָלָיו קְדוּשַׁת הַיּוֹם, וְזֶמֶן, וְשׁוֹתָהּ. וְאַחֵר כִּךְ מְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם, וְנוֹטֵל יָדָיו. וּמְבִיאִין שֶׁלֶחֶן עָרוּךְ, וְעָלָיו מְרוֹר וִירֵק אַחֵר וּמִצֵּה וְחֶרֶסֶת וְגוֹפוֹ שֶׁלֹּכְכֵשׁ הַפֶּסַח וּבִשָּׁר חֲגִיגָה שְׁלִיּוֹם אַרְבַּעַה עָשָׂר; וּבְזֶמֶן הַזֶּה, מְבִיאִין עַל הַשֶּׁלֶחֶן שְׁנֵי מִינֵי בִשָּׁר אֶחָד זָכָר לַפֶּסַח, וְאֶחָד זָכָר לַחֲגִיגָה.

ב. מִתְחִיל וּמְבָרֵךְ בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה, וְלוֹקֵחַ יֶרֶק וּמִטְבֵּל אוֹתוֹ בַּחֶרֶסֶת, וְאוֹכֵל כֶּזַיִת, הוּא וְכָל הַמְּסַבִּין עִמּוֹ כָּל אֶחָד וְאֶחָד, אֵין פָּחוֹת מִכֶּזַיִת. וְאַחֵר כִּךְ עוֹקְרִין אֶת הַשֶּׁלֶחֶן, מִלִּפְנֵי קוֹרֵא הַהַגְדָּה לְבָדוֹ; וּמוֹזְגִין הַכּוֹס הַשֵּׁנִי, וְכֹאֵן הֵבֶן שׁוֹאֵל. וְאוֹמֵר הַקּוֹרֵא, מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה מִכָּל הַלֵּילוֹת: שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת, אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֶפְלוּ פַּעַם אַחַת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, שְׁתֵּי פַּעַמִּים. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין חֲמִץ וּמִצֵּה; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלוּ מִצֵּה. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין שְׂאֵר יֶרֶקוֹת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, מְרוֹרִים. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין בִּשָּׁר צָלִי שְׁלוּק וּמִבְשָׁל; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלוּ צָלִי. שֶׁבְּכָל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין וּבֵין מְסַבִּין; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלָנוּ מְסַבִּין.

ג. בְּזֶמֶן הַזֶּה, אֵינוּ אוֹמֵר וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ צָלִי שְׂאֵין לָנוּ קָרְבָּן. וּמִתְחִיל בְּגִנּוֹת, וְקוֹרֵא עַד שֶׁגּוֹמֵר דִּרְשׁ פִּרְשֵׁת "אֶרְמִי אֲבֹד אָבִי" (דְּבָרִים כו, ה) כָּלָה.

ד. וּמַחֲזִיר הַשֶּׁלֶחֶן לִפְנֵינוּ וְאוֹמֵר, פֶּסַח זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר "וְאִמְרָתֶם זֶכֶר-פֶּסַח הוּא לָהּ" (שְׁמוֹת יב, כז); וּמִגְבִּיָּה הַמְרוֹר בִּידּוֹ וְאוֹמֵר, מְרוֹר זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁמְרוֹרו הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמָר "וַיִּמְרְרוּ אֶת-חַיֵּיהֶם. . .". (שְׁמוֹת א, יד); וּמִגְבִּיָּה הַמִּצֵּה בִּידּוֹ וְאוֹמֵר, מִצֵּה זֶה שְׂאֵנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצִקָּם שְׁלֹאֲבוֹתֵינוּ לַחֲמִיץ עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְגָאֵל מִיד, שֶׁנֶּאֱמָר "וַיֹּאפּוּ אֶת-הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם. . .". (שְׁמוֹת יב, לט). וּבְזֶמֶן הַזֶּה אוֹמֵר, פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ. . .

ה. וְאוֹמֵר, לְפִיכָּךְ אָנוּ חַיְבִין לַהּוֹדוֹת לַהֲלֵל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל וּלְהַדָּר וּלְנַצַּח לְמִי שֶׁעָשָׂה לָנוּ וּלְאֲבוֹתֵינוּ אֶת כָּל הַנְּסִים הָאֵלּוּ, וְהוֹצִיאָנוּ מֵעַבְדוֹת לַחֲרוֹת. . .; וְנֹאמֵר לִפְנֵינוּ, הָלָלוּ יְיָ. "הָלָלוּ-יְיָ: הָלָלוּ, עַבְדֵי ה'". . . (תְּהִלִּים קיג, א) עַד "חֲלָמִישׁ, לְמַעַיְנוֹ-מִים" (תְּהִלִּים קיד, ח); וְחוֹתֶם בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֵלָנוּ וְגָאֵל אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהַגִּיעָנוּ לַלֵּילָה הַזֶּה לֶאֱכֹל בּוֹ מִצֵּה וּמְרוֹרִים. וּבְזֶמֶן הַזֶּה מוֹסִיף, כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, גִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וּלְרִגְלִים אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתֵנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּכִנּוּן עִירָךְ וְשָׂשִׁים בַּעֲבוּדָתְךָ, וְנֹאכֵל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים שֶׁיִּגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבִּיחֶךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדָה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתֵנוּ וְעַל פְּדוּתֵנוּ נִפְשָׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל. וּמְבָרֵךְ עַל הַגֶּפֶן, וְשׁוֹתָהּ הַכּוֹס הַשֵּׁנִי.

ו. וְאַחֵר כִּךְ מְבָרֵךְ עַל נְטִילַת יָדַיִם, וְנוֹטֵל יָדָיו שְׁנִיָּה שְׁהָרִי

הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה; ולוקח שני ריקין, חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם, ומברך המוציא לחם מן הארץ. ומפני מה אינו מברך על שתי כפרות, כשאר ימים טובים: משום שנאמר "לחם עני" (דברים טז, ג) מה דרכו של עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה.

ז. ואחר כך כורך מצה ומרור כאחד, ומטביל בחרסת, ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת מצה ומרורים; ואוכלן. ואם אכל מצה בפני עצמה, ומרור בפני עצמו, מברך על זה בפני עצמו, ועל זה בפני עצמו. ואחר כך מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הזבח; ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר, תחלה. ומברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על אכילת הפסח; ואוכל מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח, פוטרת שלזבח; ולא שלזבח, פוטרת שלפסח.

ח. בזמן הזה שאין שם קרבן, אחר שמברך המוציא לחם, חוזר ומברך על אכילת מצה, ומטביל מצה בחרסת ואוכל. וחוזר ומברך על אכילת מרור, ומטביל מרור בחרסת ואוכל; ולא ישהה אותו בחרסת, שמא יבטל טעמו. וזה, מצוה מדברי סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור, ומטביל בחרסת, ואוכלן בלא ברכה, זכר למקדש.

ט. ואחר כך נמשך בסעודה, ואוכל כל שהוא רוצה לאכל, ושותה כל שהוא רוצה לשתות. ובאחרונה אוכל מבשר הפסח, אפלו פזית, ואינו טועם אחריו מאכל אחר, כלל; ובזמן הזה, אוכל פזית מצה, ואינו טועם אחריה כלום: כדי שיהיה הפסק סעודתו, וטעם בשר הפסח או המצה בפיו שאכילתן היא המצוה.

י. ואחר כך נוטל ידיו, ומברך ברכת המזון על כוס שליש, ושותהו. ואחר כך מוזג כוס רביעי, וגומר עליו את ההלל; ואומר עליו ברכת השיר, והיא יהללוך ה' אלהינו כל מעשיך. . ואינו טועם אחר כך כלום, כל הלילה חוץ מן המים. ויש לו למזג כוס חמישי, ולומר עליו הלל הגדול והוא מ"הודו לה' כי טוב" (תהילים קלו, א), עד "על נהרות, בבל" (תהילים קלז, א); וכוס זה אינו חובה, כמו ארבע הפוסות. ויש לו לגמר את ההלל בכל מקום שירצה, אף על פי שאינו מקום סעודה.

יא. מקום שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים, אוכלים; מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין גזרה, שמא יאמרו בשר הפסח הוא. ובכל מקום אסור לאכל שה צלי כלו כאחד בליל זה, מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ; ואם היה מחתך, או שחסר ממנו אבר, או שלק בו אבר והוא מחבר הרי זה מתר, במקום שנהגו.

יב. מי שאין לו יין בלילי הפסח מקדש על הפת בדרך שעושה בשבת, ועושה כל הדברים על הסדר הזה; מי שאין לו ירק אלא מרור בלבד, בתחלה מברך על המרור שתי ברכות בורא פרי האדמה, ועל אכילת מרור ואוכל; וכשגומר ההגדה, מברך על המצה ואוכלה, וחוזר ואוכל מן המרור, בלא ברכה.

יג. מי שאין לו מצה משמרת אלא פזית, כשגומר סעודתו

ממִּצָּה שְׁאִינָה מִשְׁמֶרֶת, מְבַרֵךְ עַל אֲכִילַת מִצָּה, וְאוֹכֵל אוֹתוֹ כְּזֵית; וְאִינוּ טוֹעִים אַחֲרָיו כָּלוּם.

יד. מִי שִׁישֵׁן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה וְהִקִּיץ, אֵינוּ חוֹזֵר וְאוֹכֵל. בְּנֵי חֲבוּרָה שִׁישְׁנוּ מִקְצָתָן בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה, חוֹזְרִין וְאוֹכְלִין; נִרְדְּמוּ כֻּלָּן וְנִעֲזְרוּ, לֹא יֹאכְלוּ; נִתְנַמְנְמוּ כֻּלָּן, יֹאכְלוּ.

נִסַּח הַהֲגָדָה

א נִסַּח הַהֲגָדָה שֶׁנִּהְגוּ בָּהּ יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵן הַגָּלוּת, כֶּךָ הוּא: מִתְחִיל עַל כּוֹס שְׁנֵי וְאוֹמֵר, בְּבִהִילוֹ יֵצְאוּנוּ מִמִּצְרַיִם. הָא לַחֲמָא עֲנִיא, דְּאָכְלוּ אֲבֵהֶתְנָא דְנִפְקוּ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכַפִּין, יִיתִי וְיִיכּוֹל; וְכָל דְּצָרִיךְ לְפִסְחָא, יִיתִי וְיִפְסַח. שְׂתֵּא הָכָא, לְשִׁנְהָ הַבָּאָה בְּאַרְעָא דִּישְׂרָאֵל; שְׂתֵּא הָדָא עַבְדִּי, לְשְׂתֵּא דְאַתִּיא בְּנֵי חוּרִי.

ב מַה נִּשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה, מִכָּל הַלֵּילוֹת. שְׁבֻכָּל הַלֵּילוֹת, אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין אֶפְלוּ פַּעַם אַחַת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, שְׁתֵּי פַּעַמִּים. שְׁבֻכָּל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִים חֶמֶץ וּמִצָּה; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלוּ מִצָּה. שְׁבֻכָּל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִים שְׂאֵר יִרְקוֹת; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, מְרוּרִים. שְׁבֻכָּל הַלֵּילוֹת, אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבִין וּבֵין מְסַבִּין; וְהַלֵּילָה הַזֶּה, כָּלְנוּ מְסַבִּין.

ג עַבְדִּים הָיוּ, לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם; וַיּוֹצִיאֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם, בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה. וְאֵלּוּ לֹא גָאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, עַדִּין אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשַׁעֲבָדִים הָיוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאֶפְלוּ כָלְנוּ חֲכָמִים, כָּלְנוּ נְבוֹנִים, כָּלְנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה מִצָּדָה עָלֵינוּ לְסֹפֵר בִּיציאת מצרים; וְכָל הַמְּאָרִיךְ בִּיציאת מצרים, הָרִי זֶה מְשַׁבַּח.

ד מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָה וְרַבִּי טַרְפוֹן, שֶׁהָיוּ מְסַבִּין בְּבֵנֵי בֵּרֶק; וְהָיוּ מְסַפְּרִין בִּיציאת מצרים כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם, רַבּוֹתֵינוּ, הִגִּיעַ זְמַן קָרִית שְׁמַע שְׁלֹשְׁחֲרִית.

ה אָמַר לָהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, הָרִי אָנִי כִּכֵּן שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שְׂתֵּאמֹר יֵציאת מצרים בְּלֵילוֹת, עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֶּן זֹמָא: שְׁנָאמֵר "לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת-יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (דְּבָרִים טז, ג), "יְמֵי חַיֶּיךָ", הַיָּמִים; "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ", הַלֵּילוֹת. וְחֲכָמִים אוֹמְרִים "יְמֵי חַיֶּיךָ", הָעוֹלָם הַזֶּה; "כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ", לְהַבִּיא אֶת יְמוֹת הַמָּשִׁיחַ.

ו בְּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁנֶּתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל עֲמוֹ, בְּרוּךְ הוּא. כְּנֶגֶד אֲרַבְעָה בָּנִים דְּבִרָה תּוֹרָה אֶחָד חֹכֵם, וְאֶחָד רִשָּׁע, וְאֶחָד תָּם, וְאֶחָד שְׁאִינוּ יוֹדְעַ לְשַׂאֵל.

ז חֹכֵם, מַה הוּא אוֹמֵר "מַה הָעֵדֻת, וְהַחֲקִים וְהַמְּשָׁפְטִים, אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֱלֹהֵינוּ, אֲתָכֶם" (דְּבָרִים ו, כ). אַף אַתָּה אָמַר לוֹ כְּהִלָּפַת הַפִּסְחָא, אֵין מְפַטְרִין אַחֵר הַפִּסְחָא אֶפִּיקִימוּן.

ח רִשָּׁע, מַה הוּא אוֹמֵר "מַה הָעֵבֶדָה הַזֹּאת, לָכֶם" (שְׁמוֹת יב, כו). "לָכֶם", וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכָּלֵל וְכִפֵּר בְּעִיקָר, אַף אַתָּה הִקְהָה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ: "בַּעֲבוּר זֶה, עָשָׂה

ה' לי, בצאתי, ממצרים" (שמות יג, ח) "לי", ולא לו; אלו היה שם, לא היה נגאל.

ט תם, מה הוא אומר "מה-זאת" (שמות יג, יד). "ואמרתי אליך בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים, מבית עבדים" (שם).

י ושאינו יודע לשאל, את פתח לו שנאמר "והגדת לבנך, ביום ההוא לאמר: בעבור זה, עשה ה' לי, בצאתי, ממצרים" (שמות יג, ח). "והגדת לבנך", יכול מראש החדש תלמד לומר "ביום ההוא". אי "ביום ההוא", יכול מפעוד יום תלמד לומר "בעבור זה", לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחים לפניך.

יא מתחלה, עובדי עבודה זרה היו אבותינו; ועכשו, קרבנו המקום ברוך הוא לעבודתו, שנאמר "ויאמר יהושע אל-כל-העם, כה-אמר ה' אלהי ישראל, בעבר הנגר ישובו אבותיכם מעולם, תרח אבי אברהם ואבי נחור; ויעבדו, אלהים אחרים. ואקח את-אביכם את-אברהם, מעבר הנגר, ואולף אתו, בכל-ארץ כנען; וארבה, את-זרעו, ואתן-לו, את-יצחק. ואתן ליצחק, את-יעקב ואת-עשו; ואתן לעשו את-הר שעיר, לרשת אותו, ויעקב ובניו, ירדו מצרים" (יהושע כד, ב-ד).

יב ברוך שומר הבטחתו לישראל עמו, ברוך הוא: שהקדוש ברוך הוא מחשב את הקץ, לעשות כמה שאמר לאברהם אבינו בין הבתרים, שנאמר "ויאמר לאברהם, ידע תדע כי-גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום, וענו אתם ארבע מאות, שנה. וגם את-הגוי אשר יעבדו, דן אנכי; ואחרי-כן יצאו, ברכש גדול" (בראשית טו, יג-יד).

יג היא שעמדה לאבותינו, ולנו שלא אחד בלבד עמד עלינו, אלא בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו; והקדוש ברוך הוא, מצילנו מידם.

יד צא ולמד, מה בקש לבן הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה הרשע, לא גזר אלא על הזכרים; ולבן בקש לעקר את הכל, שנאמר "ארמי אבד אבי, וירד מצרימה, ויגר שם" (דברים כו, ה). מלמד שלא ירד להשתקע אלא לגור שם, שנאמר "ויאמרו אל-פרעה, לגור בארץ באנו, כי-אין מרעה לצאן אשר לעבדיך, כי-כבד הרעב בארץ כנען; ועתה ישובו-נא עבדיך, בארץ גשן" (בראשית מז, ד).

טו במתי מעט כמו שנאמר "בשבעים נפש, ירדו אבותיך מצרימה; ועתה, שמך ה' אלהיך, ככוכבי השמים, לרב" (דברים י, כב).

טז ויהי-שם, לגוי מלמד שהיו ישראל מצינין שם. גדול ועצום כמו שנאמר "ובני ישראל, פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד; ותמלא הארץ, אתם" (שמות א, ז).

יז ורב כמו שנאמר "רבבה, כצמח השדה נתתיך, ותרבי ותגדלי, ותבאי בעדי עדיים: שדים נכנו וישערך צמח, ואת ערם ועריה" (יחזקאל טז, ז).

יח וירעו אתנו המצרים כמו שנאמר "הבה נתחכמה, לו: פן-ירבה, והיה כי-תקראנה מלחמה ונוסף גם-הוא על-שנאינו, ונלחם-בנו, ועלה מן-הארץ" (שמות א, י).

יט וַיַּעֲנוּנוּ כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים, לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם; וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכָּנוֹת, לְפָרְעָה אֶת-פֶּתֶם, וְאֶת-רַעְמֶסֶס" (שמות א, יא).

כ וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ, עֲבֹדָה קָשָׁה כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּפָרֶךְ" (שמות א, יג).

כא וַנִּצָּעֶק, אֶל-ה' אֱלֹהֵי אֲבֹתֵינוּ כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הֵּם, וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם, וַיֹּאנְחוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל מִן-הָעֲבֹדָה, וַיִּזְעָקוּ; וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל-הָאֱלֹהִים, מִן-הָעֲבֹדָה" (שמות ב, כג).

כב וַיִּשְׁמַע ה' אֶת-קִלְנוֹ כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים, אֶת-נַאֲקָתָם; וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת-בְּרִיתוֹ, אֶת-אַבְרָהָם אֶת-יִצְחָק וְאֶת-יַעֲקֹב" (שמות ב, כד).

כג וַיִּרְא אֶת-עֲנִיָנוּ זֶה פְּרִישׁוֹת דֶּרֶךְ אֶרֶץ, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַיִּרְא אֱלֹהִים, אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל; וַיַּדַּע, אֱלֹהִים" (שמות ב, כה).

כד וְאֶת-עַמְלָנוּ אֱלוֹ הַבָּנִים, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "כָּל-הַבֶּן הַיָּלֹוד, הִיאָרָה תִּשְׁלִיכֶהוּ, וְכָל-הַבֵּת, תַּחֲיוּן" (שמות א, כב).

כה וְאֶת-לִחְצָנוּ זֶה הַדַּחֲק, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וְגַם-רְאִיתִי, אֶת-הַלֶּחֶץ, אֲשֶׁר מִצְרַיִם, לִחְצִים אֹתָם" (שמות ג, ט).

כו וַיּוֹצֵאנוּ ה', מִמִּצְרַיִם לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ, לֹא עַל יְדֵי שָׂרָף, לֹא עַל יְדֵי שְׁלִיחַ, אֲלֹא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ: כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַעֲבַרְתִּי בָאָרֶץ-מִצְרַיִם, בַּלַּיְלָה הַזֶּה, וְהִפֵּיתִי כָל-בְּכוֹר בָּאָרֶץ מִצְרַיִם, מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה; וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אַעֲשֶׂה שְׁפָטִים, אֲנִי ה'!" (שמות יב, יב).

כז בְּיַד חֲזָקָה זֶה הַדָּבָר, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "הִנֵּה יָד-ה' הוֹיָה, בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה, בַּסּוּסִים בַּחֲמֹרִים בַּגְּמָלִים, בַּבָּקָר וּבַצֹּאן דָּבָר, כְּבֹד מָאֹד" (שמות ט, ג).

כח וּבִזְרַע נְטוּיָה זֶה הַחֶרֶב, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וַיַּחֲרֹבוּ שְׁלוֹפָה בְּיָדוֹ, נְטוּיָה עַל-יְרוּשָׁלַם" (דברי הימים א כא, טז).

כט וּבִמְרָא גָדֹל זֶה גְּלוּי שְׂכִינָה, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "אוּ הִנֵּסָה אֱלֹהִים, לָבוֹא לָקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֹב גּוֹי, בְּמִסַּת בָּאתָת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבְיַד חֲזָקָה וּבִזְרֹעַ נְטוּיָה, וּבְמוֹרָאִים גְּדֹלִים: כָּל אֲשֶׁר-עָשָׂה לָכֶם ה' אֱלֹהֵיכֶם, בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ" (דברים ד, לד).

ל וּבִאֲתוֹת זֶה הַמָּטָה, שֵׁנָאמֶר "וְאֶת-הַמָּטָה הַזֶּה, תִּקַּח בְּיָדְךָ, אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-בּוֹ, אֶת-הָאֲתוֹת" (שמות ד, יז).

לא וּבְמִפְתִּים זֶה הַדָּם, כִּמּוֹ שֵׁנָאמֶר "וְנִתַּתִּי, מוֹפְתִים, בַּשָּׁמַיִם, וּבָאָרֶץ: דָּם וָאֵשׁ, וְתִמְרוֹת עֶשֶׂן" (יואל ג, ג).

לב דָּבָר אַחֵר: בְּיַד חֲזָקָה, שְׁתִּים; וּבִזְרַע נְטוּיָה, שְׁתִּים; וּבִמְרָא גָדֹל, שְׁתִּים; וּבִאֲתוֹת, שְׁתִּים; וּבְמִפְתִּים, שְׁתִּים. אֱלוֹ עֶשֶׂר מִכּוֹת, שֶׁהֵבִיא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִים בְּמִצְרַיִם; וְאֱלוֹ הֵן: דָּם, צַפְרִידֵּעַ, כְּנִים, עָרוֹב, דָּבָר, שְׁחִין, בָּרָד, אֲרָבָה, חֶשֶׁךְ, מִפֶּת בְּכוֹרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סִימָן, דָּצ"ף עַד"ש בְּאֵח"ב.

לג רַבֵּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלוּשָׁה דְּבָרִים אֱלוֹ בְּפֶסַח, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ פֶּסַח, מִצָּה, וּמִרוּרִים.

לד פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזֶמֶן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם,

עַל שֵׁם מָה עַל שֵׁם שְׁפָסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתִי אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּצְרִים,
שֶׁנֶּאֱמַר "וַאֲמַרְתֶּם זִכְר־פֶּסַח הוּא לָהּ", אֲשֶׁר פֶּסַח עַל-בְּתִי בְנֵי-
יִשְׂרָאֵל בַּמִּצְרִים, בִּנְגַפּוֹ אֶת-מִצְרַיִם, וְאֶת-בְּתִינוּ הִצִּיל; וַיִּקְדֹּ
הָעָם, וַיִּשְׁתַּחֲוּ" (שמות יב, כז).

לֹה מִצָּה זֹ שֶׁאֲנַחֲנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מָה עַל שֵׁם שְׁלֹא הִסְפִּיק
בְּצִקָּם שְׁלֹאֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ, עַד שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי
הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּגְאָלָם מִיָּד: שֶׁנֶּאֱמַר "וַיֹּאפּוּ אֶת-
הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם, עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ: כִּי-גִרְשׁוּ
מִמִּצְרַיִם, וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֵמָה, וְגַם-צִדָּה, לֹא-עָשׂוּ לָהֶם"
(שמות יב, לט).

לוּ מְרוֹרִים אֱלוֹ שֶׁאֲנַחֲנוּ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם מָה עַל שֵׁם שְׁמַרְרוּ
הַמִּצְרִיִּים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בַּמִּצְרִים, שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּמְרְרוּ אֶת-
חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה, בַּחֲמֹר וּבִלְבָּנִים, וּבְכָל-עֲבֹדָה, בַּשָּׂדֶה אֶת,
כָּל-עֲבֹדָתָם, אֲשֶׁר-עָבְדוּ בָהֶם, בַּפָּרֶךְ" (שמות א, יד).

לֹז וּבְכָל דּוֹר וָדוֹר, חֵיב אָדָם לְהִרְאוֹת אֶת עֲצָמוֹ כְּאִלּוּ הוּא יֵצֵא
מִמִּצְרַיִם, שְׁלֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלֶבֶד גָּאֵל, אֲלֵא אֶף אוֹתָנוּ גָּאֵל
שֶׁנֶּאֱמַר "וְאוֹתָנוּ, הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן, הִבִּיא אֹתָנוּ, לְתֵת לָנוּ אֶת-
הָאָרֶץ, אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם" (דברים ו, כג).

לֹח לְפִיכָף אָנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לְהִלָּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְגַדֵּל
וּלְהַדָּר, וּלְנַצַּח וּלְבָרֵךְ לְמִי שֶׁעָשָׂה לָנוּ וּלְאַבְרָהָם אֶת כָּל הַנְּסִים
הָאֵלֶּה, וְהוֹצִיאָנוּ מֵעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת, וּמִשְׁעָבוֹד לְגָאֵלָה, וּמִיָּגוֹן
לְשִׁמְחָה, וּמֵאֵכֶל לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֲפֵלָה לְאוֹר גָּדוֹל; וְנֹאמַר לְפָנָיו,
הִלָּלוּ יְיָ.

לֹט "הִלָּלוּ-יְיָ: הִלָּלוּ, עֲבָדֵי ה'; הִלָּלוּ, אֶת-שֵׁם ה'. יְהִי שֵׁם ה'
מְבָרֵךְ. . . " (תהילים קיג, א-ב) עַד "חֲלָמִישׁ, לְמַעַיְנוּ-מִים" (תהילים
קיד, ח).

מ בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וּגְאָל אֶת
אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ לְלִילָה הַזֶּה לְאָכֹל בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹרִים.
כֵּן ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וּלְרָגְלִים
אַחֲרִים הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמִחִים בְּבִנְיַן עִירָךְ וְשָׂשׂוֹם
בַּעֲבֹדָתְךָ, וְנֹאכֹל שֵׁם מִן הַזִּבְחִים וּמִן הַפִּסְחִים שֶׁיִּגִּיעַ דָּמָם עַל
קִיר מִזְבִּיחְךָ לְרִצּוֹן, וְנוֹדֶה לָךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת
נַפְשָׁנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה ה', גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל.

מֵא כְּסֹדֶר שְׂמִינִי וְקוֹרְאִים הַהֲגָדָה בְּלִיל יוֹם טוֹב רִאשׁוֹן
שֶׁלִּפְסַח, כֵּךְ מְבָרְכִים וְקוֹרְאִים בְּלִיל הַשְּׁנִי שֶׁלִּגְלִיּוֹת; וְכֵן חֲיִיבִין
בְּלִיל הַשְּׁנִי בְּאַרְבַּעַה כּוֹסוֹת, וּבִשְׂאֵר הַדְּבָרִים שֶׁנַּעֲשֶׂוּ בְּלִילָה
הָרִאשׁוֹן.

הַלְבוֹת שׁוֹפָר וְסֶכָה וְלוּלָב

יֵשׁ בְּכָלֶלֶן שְׁלוֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטֶן: (א) לְשִׁמְעַ קוֹל
שׁוֹפָר בְּאַחַד בְּתִשְׁרִי; (ב) לֵישֵׁב בִּפְסָכָה שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג; (ג) לְטַל
לוּלָב בְּמִקְדָּשׁ כָּל שְׁבַעַת יְמֵי הַחֹג. וּבִאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרְקִים
אֵלּוּ.

הלכות שופר פרק א

א. מצות עשה של תורה, לשמע תרועת השופר בראש השנה, שנאמר "יום תרועה, יהיה לכם" (במדבר כט, א). ושופר שתוקעין בו, בין בראש השנה בין ביובל הוא קרן הכבשים הפפוף; וכל השופרות חוץ מקרן הכבש, פסולין. ואף על פי שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש השנה, הרי הוא אומר ביובל "והעברת שופר תרועה . . . תעבירו שופר" (ויקרא כה, ט); ומפי השמועה למדו מה תרועת יובל בשופר, אף תרועת ראש השנה בשופר.

ב. במקדש, היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד, ושתי חצוצרות מן הצדדין השופר מאריך והחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר. ולמה תוקעין עמו בחצוצרות, משום שנאמר "בחצוצרות, וקול שופר הריעו, לפני המלך ה'" (תהילים צח, ו). אבל בשאר מקומות, אין תוקעין בראש השנה אלא בשופר בלבד.

ג. שופר של עבודה זרה אין תוקעין בו, לכתחלה; ואם תקע בו, יצא. ושלעיר הנדחת אם תקע בו, לא יצא. שופר הגזול שתקע בו, יצא ידי חובתו שאין המצוה אלא בשמיעת הקול אף על פי שלא נגע בו ולא הגביהו השומע, ואין בקול דין גזל. וכן שופר של עולה, לא יתקע בו; ואם תקע יצא, שאין בקול מעילה. ואם תאמר, והלא נהנה בשמיעת הקול מצוות לא להנות נתנו; לפיכך המדר הניה משופר, מתר לתקע בו תקיעה של מצוה.

ד. שופר של ראש השנה אין מחללין עליו את יום טוב, ואפלו בדבר שהוא משום שבת. פיצד: היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא, אינו עולה באילן ולא שט על פני המים כדי להביאו; ואין צריך לומר שאין חותכין אותו, ואין עושין בו מלאכה, מפני שתקיעת שופר מצות עשה, ויום טוב עשה ולא תעשה. ומתר לתן לתוכו מים או יין או חמץ ביום טוב, כדי לצחצחו; ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם, מפני הכבוד שלא יהיו מצוות בזויות עליו.

ה. שעור השופר כדי שיאחזנו בידו, ויראה לכאן ולכאן. נסדק לארכו, פסול; לרחבו אם נשתיר בו כשעור כשר, וכאלו נכרת ממקום הסדק. נקב אם סתמו שלא במינו, פסול; סתמו במינו אם נשתיר רבו שלם, ולא עכבו הנקבים שנסתמו את התקיעה הרי זה כשר. קדחו בזכרותו כשר, שמין במינו אינו חוצץ. דבק שבירי שופרות עד שהשלימו לאחד, פסול.

ו. הוסיף עליו כל שהוא, בין במינו בין שלא במינו פסול. צפהו זהב מבפנים, או במקום הנחת הפה פסול. צפהו מבחוץ אם נשתנה קולו מכמות שהיה, פסול; ואם לא נשתנה, כשר. נתן שופר בתוך שופר אם קול פנימי שמע, יצא; ואם קול חיצון שמע, לא יצא. הרחיב את הקצר, וקצר את הרחב פסול.

ז. היה ארוך וקצר, כשר. גרדו בין מבפנים בין מבחוץ, אפלו העמידו על גלדו כשר. היה קולו עבה או דק או צרוד כשר, שכל הקולות כשרין בשופר.

ח. התוקע בתוף הבור או בתוף המערה אותן העומדים בתוף

הבור והמַעֲרָה, יֵצְאוּ. וְהַעֲוֹמְדִים בַּחוּץ אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמְעוּ, יֵצְאוּ; וְאִם קוֹל הַבֵּרָה שָׁמְעוּ, לֹא יֵצְאוּ. וְכֵן הַתּוֹקֵעַ לְתוֹךְ הַחֲבִית הַגְּדוֹלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ אִם קוֹל שׁוֹפֵר שָׁמַע, יֵצֵא; וְאִם קוֹל הַבֵּרָה שָׁמַע, לֹא יֵצֵא.

הַלְבוֹת שׁוֹפֵר פָּרָק ב

א. הַכֹּל חִיבִין לִשְׁמַע קוֹל שׁוֹפֵר, כּוֹהֲנִים לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִיִּים וְגֵרִים וְעֲבָדִים מְשַׁחֲרָרִים; אָבֵל נָשִׁים וְעֲבָדִים וְקִטְנִים, פְּטוּרִין. מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוּרִין, וְטַמְטוּם וְאַנְדְּרָגִינוֹס חִיבִין.

ב. כָּל מִי שֶׁאִינוּ חֵיב בַּדְּבָר, אִינוּ מוֹצִיא אֶת הַחֵיב יְדֵי חוֹבְתוֹ; לְפִיכָךְ אִשָּׁה אוֹ קָטָן שֶׁתִּקְעוּ בַּשּׁוֹפֵר, הַשּׁוֹמֵעַ מֵהֵן לֹא יֵצֵא. אַנְדְּרָגִינוֹס מוֹצִיא אֶת מִינוֹ, וְאִינוּ מוֹצִיא אֶת שְׁאִינוּ מִינוֹ; טַמְטוּם אִינוּ מוֹצִיא לֹא אֶת מִינוֹ, וְלֹא אֶת שְׁאִינוּ מִינוֹ שֶׁהַטַּמְטוּם שֶׁנִּקְרַע, אִפְשָׁר שְׁיִמָּצֵא זָכָר וְאִפְשָׁר שְׁיִמָּצֵא נִקְבָּה.

ג. וְכֵן מִי שֶׁחָצִיו עֶבֶד וְחָצִיו בֶּן חוּרִין, אִינוּ מוֹצִיא אֶפְלוֹ לַעֲצָמוֹ, שְׁאִין צַד עֲבָדוֹת שָׁבוּ, מוֹצִיא צַד חֵרוֹת שָׁבוּ; אֲלֹא פִיּוֹצֵד יוֹצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ, שְׁיִשְׁמַע מִבֶּן חוּרִין שְׁיִתְקַע לוֹ.

ד. הַמַּתְעַסֵּק בַּתְּקִיעַת שׁוֹפֵר לְהַתְלַמֵּד, לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ; וְכֵן הַשּׁוֹמֵעַ מִן הַמַּתְעַסֵּק, לֹא יֵצֵא. נִתְּפוֹן שׁוֹמֵעַ לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ וְלֹא נִתְּפוֹן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא, אוֹ שֶׁנִּתְּפוֹן הַתּוֹקֵעַ לְהוֹצִיא וְלֹא נִתְּפוֹן הַשּׁוֹמֵעַ לְצֵאת לֹא יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתוֹ: עַד שְׁיִתְּפוֹן שׁוֹמֵעַ, וּמִשְׁמִיעַ.

ה. מִי שֶׁתִּקְעַ וְנִתְּפוֹן לְהוֹצִיא כָּל הַשּׁוֹמֵעַ תְּקִיעָתוֹ, וְשָׁמַע הַשּׁוֹמֵעַ וְנִתְּפוֹן לְצֵאת יְדֵי חוֹבְתוֹ יֵצֵא, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַתּוֹקֵעַ מִתְּפוֹן לְזֶה פְּלוֹנִי שֶׁשָׁמַע תְּקִיעָתוֹ, וְאִינוּ יוֹדְעוֹ: שֶׁהָרִי נִתְּפוֹן לְכָל מִי שֶׁיִּשְׁמַעֵנּוּ. לְפִיכָךְ מִי שֶׁהָיָה מְהֵלֵךְ בַּדֶּרֶךְ אוֹ יוֹשֵׁב בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְשָׁמַע הַתְּקִיעוֹת מִשְׁלִיחַ צְבוּר יֵצֵא, אִם נִתְּפוֹן לְצֵאת: שֶׁהָרִי שְׁלִיחַ צְבוּר מִתְּפוֹן לְהוֹצִיא אֶת הָרַבִּים יְדֵי חוֹבְתָן.

ו. יוֹם טוֹב שְׁלֹרָאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לְהִיטֵב בַּשַּׁבָּת, אֵין תּוֹקֵעִין בַּשּׁוֹפֵר בְּכָל מְקוֹם: אֵף עַל פִּי שֶׁהַתְּקִיעָה, מִשּׁוֹם שַׁבָּת; וּמִן הַדִּין הִיא, שֶׁתּוֹקֵעִין יָבוֹא עֲשֵׂה שְׁלֵתוֹרָה, וְיִדְחָה שַׁבָּת שֶׁלְּדַבְּרֵיהֶם. וְלָמָּה אֵין תּוֹקֵעִין: גִּזְרָה שֶׁמָּא יִטְלְנוּ בִּידוֹ, וְיִוָּלִיכוּ לְמִי שְׁיִתְקַע לוֹ, וְיַעֲבִירֵנוּ אַרְבַּע אֲמוֹת בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים אוֹ מוֹצִיאֵי מִרְשּׁוֹת לְרִשּׁוֹת, וְיָבוֹא לִידֵי אֶסוּר סְקָלָה שֶׁהַכֹּל חֵיבִים בַּתְּקִיעָה, וְאֵין הַכֹּל בִּקְיָאִין לְתַקַּע.

ז. הַתִּינוּקוֹת שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ לְחֲנוּךְ אֵין מַעֲכָבִין אוֹתָן מִלְּתַקַּע בַּשַּׁבָּת שְׁאִינָהּ יוֹם טוֹב שְׁלֹרָאשׁ הַשָּׁנָה, כְּדִי שְׁיִלְמְדוּ; וּמִתָּר לְגַדּוֹל לְהַתְעַסֵּק עִמָּהֶן כְּדִי לְלַמֵּד, בְּיוֹם טוֹב בֵּין קָטָן שֶׁהִגִּיעַ לְחֲנוּךְ, בֵּין קָטָן שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְחֲנוּךְ: שֶׁהַתְּקִיעָה, אֵין אֶסוּרָה אֲלֹא מִשּׁוֹם שַׁבָּת.

ח. כְּשֶׁגִּזְרוּ שֶׁלֹּא לְתַקַּע בַּשַּׁבָּת, לֹא גִזְרוּ אֲלֹא בְּמְקוֹם שְׁאִין בּוֹ בֵּית דִּין; אָבֵל בְּזִמָּן שֶׁהָיָה הַמְּקַדֵּשׁ קַיָּם, וְהָיָה בֵּית דִּין הַגְּדוֹל בִּירוּשָׁלַיִם, הָיוּ הַכֹּל תּוֹקֵעִין בִּירוּשָׁלַיִם בַּשַּׁבָּת, כָּל זִמָּן שֶׁבֵּית דִּין יוֹשְׁבִין. וְלֹא אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם בַּלְבָּד, אֲלֹא כָּל עִיר שֶׁהָיָה בְּתוֹךְ תְּחוּם יְרוּשָׁלַיִם, וְהָיָה רוֹאֶה יְרוּשָׁלַיִם לֹא שֶׁתְּהִיָּה בְּתוֹךְ

הַנַּחֵל, וְהִיתָה שׁוֹמֵעַת קוֹל תְּקִיעַת יְרוּשָׁלַיִם לֹא שְׁתִּהְיֶה בְּרֹאשׁ
הָהָר, וְהִיתָה יְכוּלָה לָבוֹא לִירוּשָׁלַיִם לֹא שְׁיִהְיֶה נָהָר מִפְּסִיק
בִּינֵיהֶם אֲנָשִׁי אוֹתָהּ הָעִיר הָיוּ תוֹקְעִים בַּשַּׁבָּת כִּירוּשָׁלַיִם; אֲבָל
בַּשָּׂאָר עָרֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא הָיוּ תוֹקְעִין.

ז. וּבְזֶמֶן הַזֶּה שֶׁחָרַב הַמִּקְדָּשׁ, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ בֵּית דִּין קְבוּעַ
וְהוּא, שְׁיִהְיֶה סְמוּךְ בְּאַרְץ תוֹקְעִין בּוֹ בַּשַּׁבָּת. וְאִין תוֹקְעִין
בַּשַּׁבָּת, אֵלֹא בְּבֵית דִּין שֶׁקִּדְּשׁוּ אֶת הַחֹדֶשׁ; אֲבָל שָׂאָר בְּתֵי דִינִין,
אִין תוֹקְעִין בָּהֶן אֶף עַל פִּי שְׁהֵן סְמוּכִין. וְאִין תוֹקְעִין אֵלֹא
בַּפְּנֵי בֵּית דִּין בְּלִבָּד, כָּל זֶמֶן שְׁהֵן יוֹשְׁבִין, וְאַפְּלוּ נִנְעָרוּ לַעֲמֹד
וְלֹא עָמְדוּ, תוֹקְעִין בַּפְּנֵיהֶם; אֲבָל חוּץ לְבֵית דִּין, אִין תוֹקְעִין.
וְלָמָּה תוֹקְעִין בַּפְּנֵי בֵּית דִּין מִפְּנֵי שְׁבִית דִּין זְרִיזִין הֵן, וְלֹא יָבוֹאוּ
הַתוֹקְעִין לְהַעֲבִיר הַשּׁוֹפָר בַּפְּנֵיהֶם בְּרָשׁוֹת הָרַבִּים, שְׁבִית דִּין
מִזְהִירִין אֶת הָעָם, וּמוֹדִיעִין אוֹתָן.

י. בְּזֶמֶן הַזֶּה, שָׂאָנוּ עוֹשִׁין שְׁנֵי יָמִים בַּגָּלוּת, כְּדֶרֶךְ שְׁתוֹקְעִין
בְּרֹאשׁוֹן, תוֹקְעִין בַּשְּׁנִי; וְאִם חָל יוֹם רִאשׁוֹן לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת וְלֹא
הָיָה בַּמָּקוֹם בֵּית דִּין הָרְאוּיִין לְתַקְעַ, תוֹקְעִין בַּשְּׁנִי בְּלִבָּד.